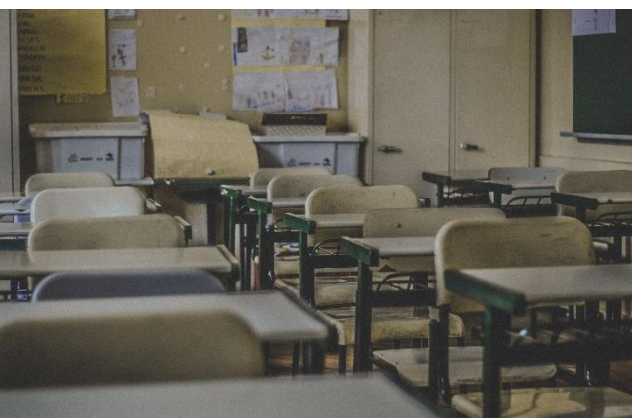

ombudsman
veřejný ochránce práv

Jana Mikulčická
Veronika Bazalová
Hana Brablcová

PRÁVO A POMOC

**10 LET ANTIDISKRIMINAČNÍHO ZÁKONA
POHLEDEM NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ**

2019

1. Rozhodnutí soudů v oblasti antidiskriminace
 - Soudní případy, ve kterých sehrály aktivní roli neziskové organizace
2. Pomoc oběti diskriminace
 - jak pomáhat efektivně
 - spolupráce s dalšími orgány
 - osobní jednání
3. Návrhy legislativních změn
 - antidiskriminační zákon
 - jiné právní předpisy

ROZHODNUTÍ SOUDŮ V OBLASTI ANTIDISKRIMINACE

Soudní případy, ve kterých sehrály aktivní roli neziskové organizace

DISKRIMINACE V BYDLENÍ

Pro Romy byty nemáme

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Na ombudsmanku se obrátila pracovnice **Farní charity Lovosice**. Jejím romským klientům odmítaly realitní kanceláře zprostředkovat nájem bytu.
- Ve spolupráci s **Poradnou pro občanství, občanská a lidská práva** bylo provedeno situační testování. Testování se účastnila pracovnice charity. Byly pořízeny nahrávky telefonních hovorů.
- Ombudsmanka vydala zprávu o zjištění diskriminace.
- Pracovnice charity podala antidiskriminační žalobu.

DISKRIMINACE V BYDLENÍ

Pro Romy byty nemáme

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Soud se zabýval:
 - přípustností nahrávky jako důkazu,
 - situačním testováním,
 - obranou makléřky, že jen plnila pokyn klienta,
 - náhradou nemajetkové újmy za situace, kdy pracovnice charity ve skutečnosti neměla o byt zájem.
- **Závěr soudu:**
 - **došlo k diskriminaci,**
 - makléřka je povinna se omluvit,
 - náhrada nemajetkové újmy se nepřiznává.

DISKRIMINACE V BYDLENÍ

Pro Romy byty nemáme

ombudsman
veřejný ochránce práv

„Realitní makléř nemůže diskriminační pokyn ze strany vlastníka přijmout a považovat jej za závazný. Naopak pokud by vlastník na takovém pokynu výslovně trval, měl by makléř poskytnutí služeb odmítnout, protože jinak by se on sám choval diskriminačně vůči potenciálním zájemcům.“

DISKRIMINACE V BYDLENÍ

Obecní bydlení není pro nevidomé?

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Nevidomý stěžovatel žádal o nájem obecního bytu.
- Město odmítlo uzavřít nájemní smlouvu z důvodu jeho postižení.
- Stěžovatel se obrátil na ombudsmanku prostřednictvím **Národní rady osob se zdravotním postižením.**
- Ombudsmanka vydala zprávu o zjištění diskriminace, stěžovateli zprostředkovala bezplatné právní zastoupení díky spolupráci s **Pro bono aliancí.**
- Stěžovatel podal antidiskriminační žalobu.
- **Soud rozhodl, že k diskriminaci skutečně došlo, přiznal omluvu a zadostiučinění 50.000,- Kč.**

DISKRIMINACE V BYDLENÍ

Obecní bydlení není pro nevidomé?

ombudsman
veřejný ochránce práv

„Při úvahách o adekvátnosti přiměřených zadostiučinění veřejnou omluvou a finanční částkou pak **soud přihlížel k tomu, aby sankce byly účinné, přiměřené a odrazující... Veřejná omluva i úhrada částky 50.000,- Kč budou dostatečně účinné k tomu, aby se žalovaný napříště vytýkaných postupů vyvaroval**, přičemž jsou dle závěru soudu přiměřené konkrétní události a zároveň dostatečně výrazné, aby byly odrazující pro další, obdobná počínání.“

DISKRIMINACE VE VZDĚLÁVÁNÍ

Nepřijetí romských dětí do základní školy

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Dva romští chlapci nebyli přijati do základní školy, ředitel školy veřejně deklaroval nutnost regulovat počty romských žáků.
- V případě se angažovaly neziskové organizace (**Vzájemné soužití, Awen Amenca, OSF**), ty se obrátily na ombudsmanku.
- Ombudsmanka vydala zprávu o zjištění diskriminace.
- Zástupci dětí podali antidiskriminační žalobu, odkazovali také na zprávu ombudsmanky.
- **Soud konstatoval, že došlo k diskriminaci a uložil žalované škole povinnost omluvit se.**

DISKRIMINACE VE VZDĚLÁVÁNÍ

Nepřijetí romských dětí do základní školy

ombudsman
veřejný ochránce práv

„Dětská duše si velmi citlivě všímá toho, zda je okolím přijímána či nikoliv, a chová-li se škola k dítěti již při prvním setkání odmítavě či dokonce nepřátelsky, pak se nelze divit, že se jeho postoje nejen ke škole, ale potažmo i ke všem veřejným a státním institucím stanou v budoucnu hostilními... Škola jako veřejná instituce se nesmí bránit přílivu romských dětí v obavách z reakce většinové společnosti...“

REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ

nemožnost osvojení

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Stěžovatel žijící v registrovaném partnerství podal žádost o osvojení dítěte.
- Žádost byla úřady vyhodnocena jako nepřípustná – podle zákona o registrovaném partnerství trvajícím partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte.
- Stěžovatel se obrátil na ombudsmanku, zastupoval jej advokát spolupracující s organizací **Proud**.
- Závěry ombudsmanky:
 - ustanovení zákona znemožňuje osvojení pouze z důvodu sexuální orientace, je v rozporu s ústavním pořádkem a Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod;
 - doporučuje správní žalobu, případně ústavní stížnost spojenou s návrhem na zrušení zákonného ustanovení.

- Stěžovatel podal správní žalobu, návrh na zrušení ustanovení podal k Ústavnímu soudu sám Městský soud v Praze.
- Ombudsmanka vstoupila do řízení u Ústavního soudu – navrhuje zrušení.
- Ústavní soud:
 - napadené **zákonné ustanovení je v rozporu** s právem na lidskou důstojnost, s právem na soukromý život a **se zákazem diskriminace;**
 - **zákonné ustanovení se ruší.**

REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ

nemožnost osvojení

ombudsman
veřejný ochránce práv

„Pokud je ustanovení založeno na tom, že z určitého práva vylučuje určitou skupinu osob jen proto, že se rozhodly uzavřít registrované partnerství, činí z nich de facto jakési osoby "druhého řádu" a dává jim bezdůvodně určité stigma, které evokuje představu o jejich méněcennosti, zásadní odlišnosti od ostatních (zřejmě "normálních") a zřejmě i o neschopnosti se - oproti osobám jiným - náležitě postarat o děti.“

- Aktivizace a podpora obětí diskriminace
- Právní poradenství
- Zastoupení obětí diskriminace
- Předání případu relevantním subjektům
- Situační testování
- Osvěta
- Strategická litigace
 - do 28. května možnost žádat u Evropské komise o grant na podporu strategické litigace!

POMOC OBĚTI DISKRIMINACE

OTÁZKA 1

ombudsman
veřejný ochránce práv

Jak efektivně pomoci oběti diskriminace? Jaké postupy se Vám osvědčily, a jaké nikoliv?

EFEKTIVNÍ POMOC

Kritéria

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Klient/-ka (oběť diskriminace)
- Důkazy
- Právo
- Volba nástrojů
- Pracovník/-ce NGO

- Čeho chce klient dosáhnout?
 - náprava vlastní situace
 - změnit právní úpravu
 - nechce, aby se podobná situace opakovala v budoucnu
 - pouze upozorňuje na rozšířený společenský jev
- Jak moc je klient motivovaný (např. chce podat antidiskriminační žalobu)?
- Jak rychle a srozumitelně komunikuje?
- Obrátilo se na NGO s podobnou věcí více lidí?

- Existuje dostatek důkazů o diskriminaci?
- Existují důkazy, které by přinejmenším odůvodnily sdílení důkazního břemene v případném soudním sporu?
- Lze opatřit další důkazy?
 - písemné podklady
 - audio/video nahrávka
 - svědecké výpovědi
 - situační testování
 - komunikace s protistranou
 - osobní jednání
 - kontrola inspekčního orgánu
 - podnět VOP

- Je právní hodnocení situace jednoznačné?
- Pokud právo není jednoznačné, lze přesvědčivě argumentovat, že k diskriminaci došlo?
 - judikatura
 - odborná literatura

- Pomoc se sepsáním:
 - podnětu inspekčnímu orgánu
 - odvolání proti rozhodnutí
 - opatření proti nečinnosti
 - stížnosti
 - oznámení přestupku
 - trestního oznámení
 - podnětu VOP
 - předžalobní výzvy
 - **2019 – vzorové formuláře na webu VOP!**
- Situační testování
- Neformální telefonický hovor s protistranou
- Osobní jednání s klientem, protistranou, oběma zároveň, dalšími subjekty

EFEKTIVNÍ POMOC

Pracovník/-ce NGO

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Časové možnosti a aktuální pracovní vytížení
- Pravidelná a rychlá komunikace s obětí diskriminace
- Ovládání soft skills (techniky aktivního naslouchání, vyjednávání)
- Orientace v právních předpisech

OTÁZKA 2

ombudsman
veřejný ochránce práv

Obracíte se Vy nebo Vaši klienti při podezření na diskriminaci na inspekční orgány (Česká obchodní inspekce, Česká školní inspekce, inspekce práce), veřejnou ochránkyni práv nebo soudy? Kdy ano, kdy ne a proč?

OTÁZKA 3

ombudsman
veřejný ochránce práv

Zkoušeli jste nápravy situace dosáhnout osobním jednáním se zúčastněnými aktéry (diskriminovaným, diskriminujícím či dalšími osobami)? Pokud ano, jak se tento nástroj osvědčil?

- **Vhodnost:**
 - strany jsou schopné a ochotné spolu komunikovat
 - vzájemné sdílení může být užitečné („mají si co říct“)
 - bez zapojení NGO by komunikace neproběhla
- **Pozvání:**
 - kromě stran sporu i další aktéři
 - NGO vystupuje neutrálně / na straně klienta?
- **Před jednáním:**
 - stanovit si cíl
 - rozdělit si role
 - nastudovat dostupné podklady
 - zamyslet se, co lze od stran očekávat

- **Úvod:**
 - představení
 - poděkování za ochotu se sejít a řešit danou věc
 - krátké uvedení (2 až 3 věty, proč jsme tady)
 - prostor pro každou ze stran bez přerušování přednést příběh ze svého pohledu
- **Průběh:**
 - prostor hlavně pro strany
 - techniky aktivního naslouchání (parafrázování, zrcadlení, shrnování, přerámování)
- **Závěr:**
 - strany se vyjádří k průběhu a výsledku jednání
 - shrnutí, čeho bylo dosaženo
 - zdůraznit pozitivní výstupy jednání
 - poděkovat stranám za spolupráci

NÁVRHY LEGISLATIVNÍCH ZMĚN

ANTIDISKRIMINAČNÍ ZÁKON

10 let na cestě k férovosti

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Jak se dle Vašich zkušeností osvědčil ADZ v praxi?
- Co funguje a co nefunguje?
- Jak by se dalo použití ADZ zlepšit?

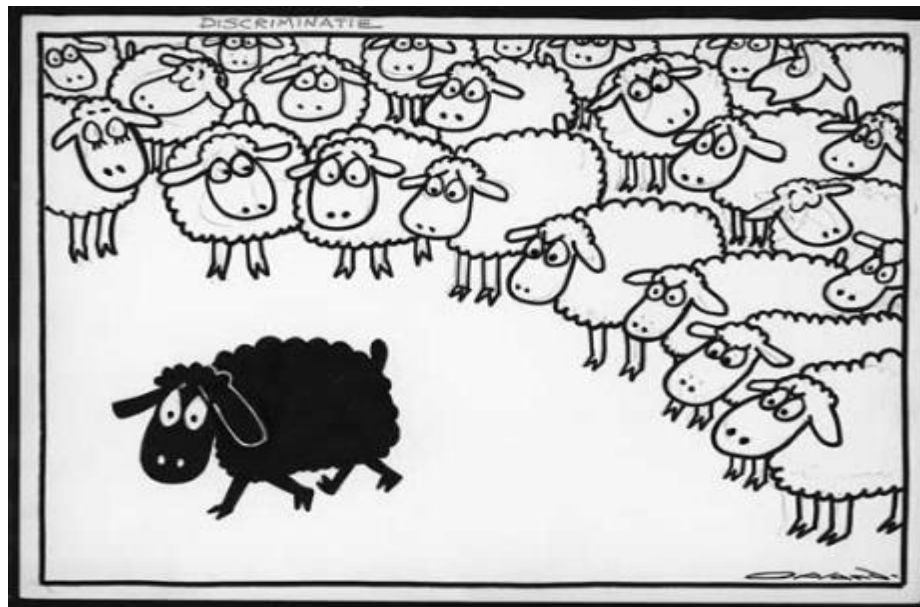
ZAKÁZANÉ DISKRIMINAČNÍ DŮVODY

ombudsman
veřejný ochránce práv

Dle ADZ je nepřipustné diskriminovat na základě:

- rasy, etnického původu, národnosti,
- pohlaví (těhotenství, mateřství/otcovství, pohlavní identifikace),
- sexuální orientace,
- věku,
- zdravotního postižení,
- náboženského vyznání, víry či světového názoru,
- státní příslušnosti*

Je tento výčet diskriminačních důvodů v ADZ dostatečný? Pokud ne, o jaké důvody by se měl rozšířit?

* v právních vztazích, ve kterých se uplatní přímo použitelný předpis Evropské unie z oblasti volného pohybu pracovníků

Zákaz diskriminace je kromě ADZ upraven i v dalších právních předpisech (např. zákoník práce, školský zákon, zákon o ochraně spotřebitele). Na jednu stranu je ochrana před diskriminací v některých těchto předpisech širší než v ADZ. Na druhou stranu je kvůli tomu české antidiskriminační právo nejednotné, což může působit problémy v praxi.

- Narážíte při své činnosti na nejednotnost právních předpisů?
- Mělo by dojít ke sjednocení právní úpravy?

DISKRIMINAČNÍ DŮVODY

Práce a zaměstnání

ombudsman
veřejný ochránce práv

	ADZ	Zákoník práce + zákon o státní službě	Zákon o zaměstnanosti
Diskriminační důvody	Taxativní výčet rasa, etnický původ, národnost pohlaví (rodičovství) sexuální orientace věk zdravotní postižení náboženské vyznání, víra či světový názor státní příslušnost*	Demonstrativní výčet ADZ důvody + státní občanství, sociální původ, rod, jazyk, majetek, manželský a rodinný stav a vztah nebo povinnost k rodině, členství a činnost v politických stranách nebo politických hnutích, v odborových organizacích nebo organizacích zaměstnavatelů. Ve srovnání s ADZ je zakázána diskriminace z důvodu zdravotního stavu a politického nebo jiného smýšlení, což jsou širší kategorie než zdravotní postižení a světonázor.	Taxativní výčet Vymezeny stejné důvody jako v zákoníku práce.

*v právních vztazích, ve kterých se uplatní přímo použitelný předpis Evropské unie z oblasti volného pohybu pracovníků

DISKRIMINAČNÍ DŮVODY

Práce a zaměstnání – zdravotní postižení

ombudsman
veřejný ochránce práv

Zákaz diskriminace z důvodu zdravotního postižení neobsahují zákony, které upravují služební poměry vojáků a příslušníků bezpečnostních sborů.

Může se tak např. stát, že je policistka znevýhodněna v důsledku svého zdravotního postižení, přestože omezení, která vyplývají z jejího zdravotního stavu, nemají dopad na výkon služby na jejím služebním místě.

Věděli jste, že v některých zemích Evropy je zakázána diskriminace pouze z důvodu mateřství, nikoli otcovství?

Muži tak například nejsou chráněni před negativním postihem ze strany zaměstnavatele, pokud se rozhodnou čerpat rodičovskou dovolenou.

DISKRIMINAČNÍ DŮVODY

Zboží a služby

ombudsman
veřejný ochránce práv

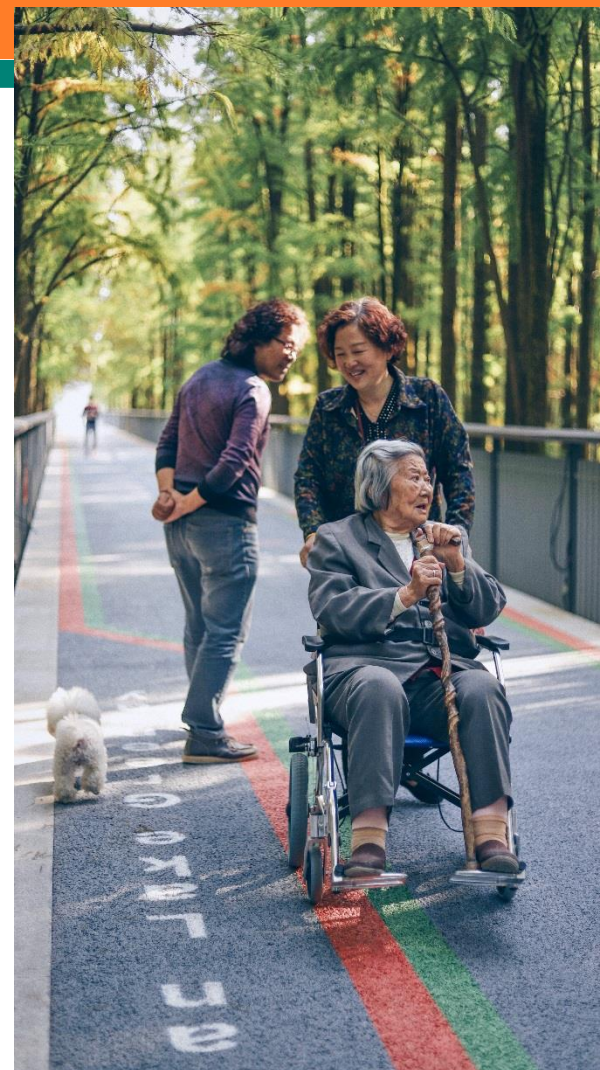
„Prodávající nesmí při prodeji výrobků nebo poskytování služeb spotřebitele diskriminovat.“

- § 6 zákona o ochraně spotřebitele

Ochrana osob, které samy nejsou nositeli diskriminačního znaku, mohou však být znevýhodněny kvůli diskriminačnímu znaku jiné osoby.

Například znevýhodnění zaměstnankyně, která pečuje o svoji matku se zdravotním postižením.

Antidiskriminační zákon chrání pouze FO, nejsou tak chráněny neziskové organizace, které mohou být znevýhodněny v důsledku své činnosti (např. neuzavření smlouvy o nájmu).

Setkali jste se někdy se znevýhodněním kvůli tomu, že jste se zastávali obětí diskriminace?

Diskriminace ve smyslu ADZ je zakázána (mimo jiné) v oblastech:

ombudsman
veřejný ochránce práv

Práce a
zaměstnávání

Bydlení

Zdravotní
péče

Vzdělávání

Zboží a
služby

Sociální oblast

OBRANA PROTI DISKRIMINACI

Přenos důkazního břemene

ombudsman
veřejný ochránce práv

§ 133a – Občanský soudní řád

Pokud **žalobce uvede před soudem skutečnosti**, ze kterých lze dovést, že ze strany žalovaného **došlo k přímé nebo nepřímé diskriminaci**

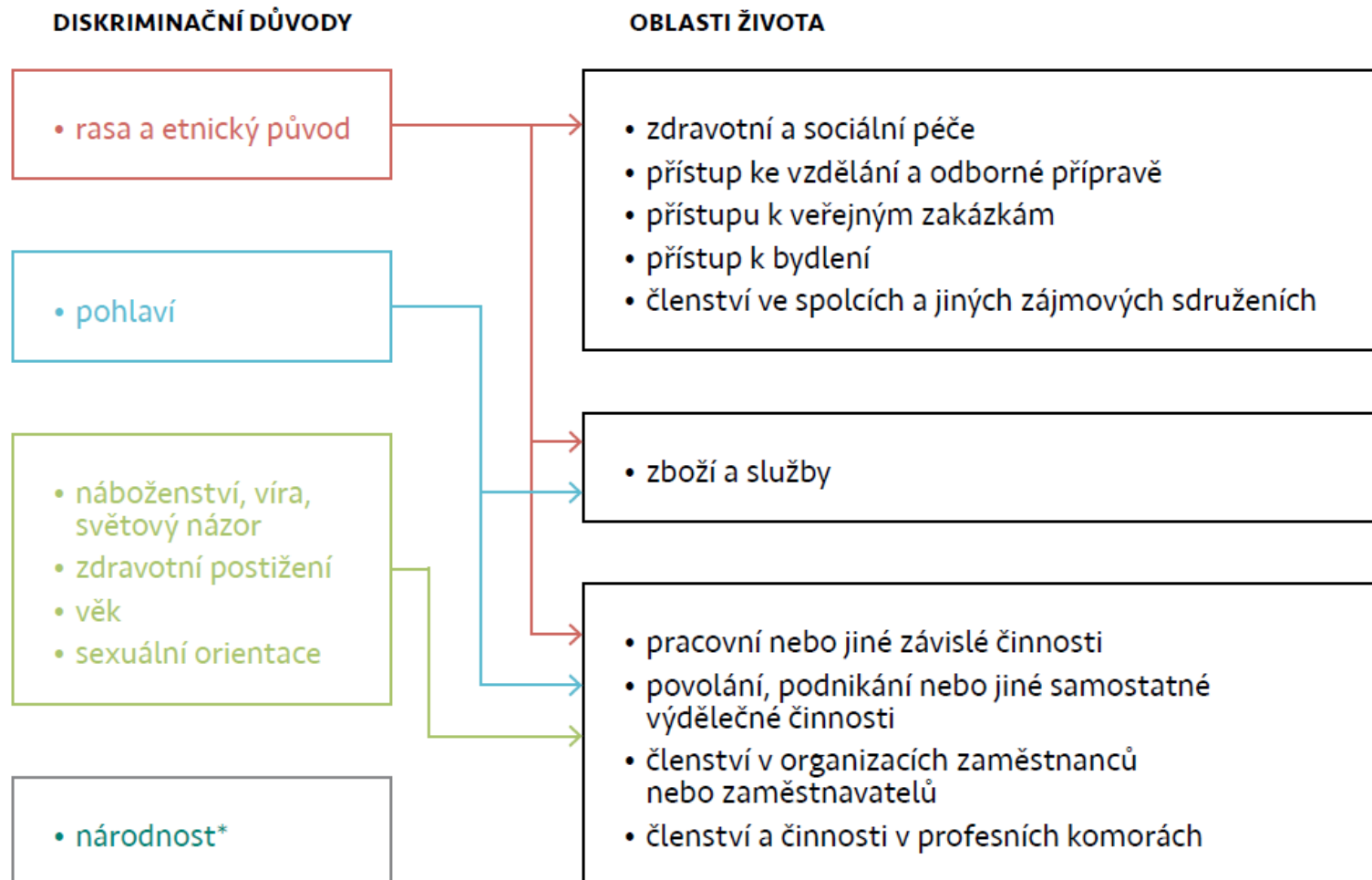
- a) na základě pohlaví, rasového nebo etnického původu, náboženství, víry, světového názoru, zdravotního postižení, věku anebo sexuální orientace v oblasti pracovní nebo jiné závislé činnosti včetně přístupu k nim, povolání, podnikání nebo jiné samostatné výdělečné činnosti včetně přístupu k nim, členství v organizacích zaměstnanců nebo zaměstnavatelů a členství a činnosti v profesních komorách,
- b) na základě rasového nebo etnického původu při poskytování zdravotní a sociální péče, v přístupu ke vzdělání a odborné přípravě, přístupu k veřejným zakázkám, přístupu k bydlení, členství ve spolcích a jiných zájmových sdruženích a při prodeji zboží v obchodě nebo poskytování služeb, nebo
- c) na základě pohlaví při přístupu ke zboží a službám, **je žalovaný povinen dokázat, že nedošlo k porušení zásady rovného zacházení.**

OBRANA PROTI DISKRIMINACI

Přenos důkazního břemene

ombudsman
veřejný ochránce práv

*Národnost je chráněným diskriminačním důvodem dle antidiskriminačního zákona, ale občanský soudní řád ji vůbec nezmiňuje.

OBRANA PROTI DISKRIMINACI

Přenos důkazního břemene

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Jaké jsou Vaše zkušenosti se sdílením důkazního břemene?
- Je potřeba jeho stávající rozsah změnit?
- Pokud ano, jak?

NAVRHOVANÝ STAV

Všechny důvody dle ustanovení
§ 2 odst. 3 antidiskriminačního
zákona

Všechny oblasti života dle ustanovení
§ 1 odst. 1 antidiskriminačního
zákona

„Pokud by se nejevilo postačujícím zjednání nápravy podle odstavce 1 (zastavení diskriminace nebo omluva), zejména proto, že byla v důsledku diskriminace ve značné míře snížena dobrá pověst nebo důstojnost osoby nebo její vážnost ve společnosti, má též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích“

**Podle unijního práva se má finanční satisfakce poskytnout v zásadě vždy,
tato náhrada by přitom měla být přiměřená, účinná a odrazující.**

Diskriminační jednání je přestupkem, za který mohou inspekční orgány ukládat pokuty. Definice přestupku, odpovědnost za něj, možnost uložení sankce a výše pokuty se však často liší. Úprava je totiž roztržštěná do jednotlivých rezortních předpisů.

- Setkáváte se v praxi s ukládáním pokut za diskriminační jednání?
- Postupují různé inspekční orgány odlišně?
- Bývá výše pokut přiměřená?

Dopustí-li se diskriminace poskytovatel služby, může dostat od ČOI pokutu ve výši 3 000 000 Kč.

X

Řediteli školy může ČŠI udělit pokutu ve výši 50 000 Kč za nepřijetí opatření k odstranění nedostatků zjištěných při inspekční činnosti + návrh na odvolání ředitele školy, návrh na výmaz školy ze školského rejstříku.

DALŠÍ ZÁKONY

Zákon o psech se speciálním výcvikem

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Definice vodícího a asistenčního psa
- Výslovně stanovená přístupová práva
- Zaručení kvalitního výcviku
- Přestupky
- Příspěvky na pořízení/výcvik psa

DALŠÍ ZÁKONY

Transparentnost v odměňování

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Výslovné stanovení nicotnosti právního jednání, jímž se zaměstnanci zaváží k mlčenlivosti ohledně své odměny
- Povinnost zaměstnavatelů uvést v pracovní inzerci výši nabízené odměny
- Povinnost zaměstnavatelů uvést na dotaz zaměstnance či odborové organizace průměrnou odměnu žen a mužů vykonávajících stejnou práci
- Povinnost zaměstnavatelů s vyšším počtem zaměstnanců pravidelně zveřejňovat informace o rozdílech v odměňování svých zaměstnanců a zaměstnankyň

DALŠÍ ZÁKONY

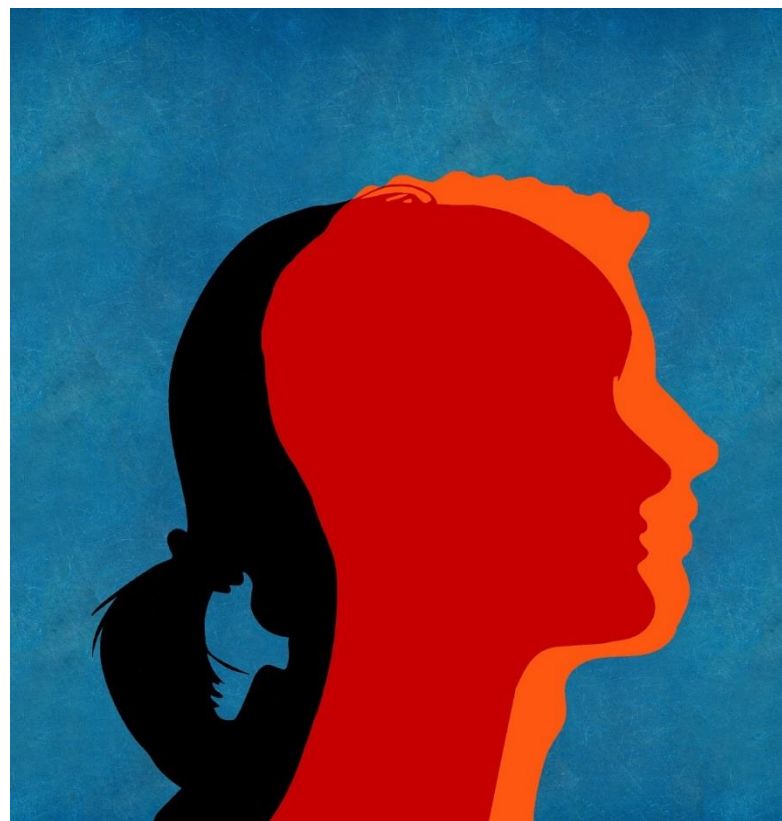
Upuštění od sterilizace trans lidí

ombudsman
veřejný ochránce práv

Změna zákonů (především občanský zákoník a zákon o specifických zdravotních službách) tak, aby v úředních dokumentech bylo možné změnit pohlaví osoby bez toho, aby musela podstoupit sterilizaci.

Požadavek sterilizace je v rozporu s právem na respektování soukromého a rodinného života (čl. 8 Úmluvy).

DĚKUJEME ZA POZORNOST

ombudsman
veřejný ochránce práv

Mgr. Jana Mikulčická

jana.mikulcicka@ochrance.cz

Mgr. Bc. Veronika Bazalová

veronika.bazalova@ochrance.cz

Mgr. Hana Brablcová

hana.brablcova@ochrance.cz

www.ochrance.cz

www.eso.ochrance.cz – Evidence stanovisek ochránce

[www.facebook.com](https://www.facebook.com/ochranceprav): Veřejný ochránce práv – ombudsman

www.twitter.com/ochranceprav

Kancelář veřejného ochránce práv

Údolní 39

602 00 Brno